

2011. OKTÓBER

XV. ÉVFOLYAM / 10. SZÁM

ÖRÖKSÉG

M Ű E M L É K ■ R É G É S Z E T ■ M Ű T Á R G Y

Pannonhalma főapátsága a bazilika-felújítás célját és teológiai alapját megfogalmazva így beszél: „a keresztény templom-épületet összetett valóságként tekintjük. Egyrészt egy adott kor liturgiáját szolgálja, vele szimbiózisban fejlődik: otthont, teret ad számára, az építészet nyelvére fordítja le az istentisztelet nyelvét, illetve egy közösség liturgikus vízióját.

Ugyanakkor, sok más egyéb mellett, kifejezi az egyházi közösség önértelmezését, épületbe, kövekbe foglalja identitását, illetve az adott kor teológiai súlypontjait is.

Mivel a pannonhalmi bazilika bencés szerzetesi templomnak épült, s ma is egy élő szerzetesközösség temploma, meggyőződésünk, hogy a közösség liturgikus, teológiai és szerzetesi reflexiójának kell megalapoznia a liturgikus tételrendezés konkrét problémáira adott gyakorlati válaszokat, s ennek függvényében épülhetnek be a felújítás tervezésébe a művészi, műemlékvédelmi, technikai, stb. szempontok. Mindezek szerves és oszthatatlan egységből születhet meg végül a szintén egységes liturgikus tér, amelynek a bazilika eredetileg is épült, s amelynek ma is szánjuk.”

Hack Róbert felvétele azokban az utolsó napokban készült, amikor még a bazilikában állt a XIX. századi szószék.

Idén éppen száz esztendeje annak, hogy megkezdődött a **Pesti Hazai Első Takarékpénztár** székházának építkezése a Deák Ferenc (egykor Nagyhíd), a Váci és a Türr István (Kishíd) utca határolta telken. Alpár Ignác hengeresen lekerekített sarkú, három emelet magas oszloprenddel hangsúlyozott, szobrokkal díszített, a környezeti harmóniát mindenekelőtt szem előtt tartó, impozáns palotája most új életre kelni látszik **(4. oldal)**.

A műtárgyakkal kapcsolatos feladatok ellátására teljes körű **informatikai fejlesztés** zajlott a Kulturális Örökségvédelmi Hivatalban, s létrejött az Egységes Műtárgytár **(10. oldal)**.

A fém zárócsatos, kissé megkopott aranyozású bőrkötésben lévő könyvecskében, a **Nemzeti arcképalbumban** ötven fénykép szerepel **(12. oldal)**.

Kortársat köszöntött a konferencia, s most az írás, vastapsot szólt **Winkler Gábornak**, hetven esztendejének, s a pályán töltött éveinek **(13. oldal)**.

A kulturális örökségvédelmi szabályok értelmében **az ötven évnél régebbi műtárgyak** – piaci értéküktől függetlenül – kiviteli engedélykötelesek. Vajon nem kellene ezen változtatni? **(14. oldal)**.

A Műtárgy-felügyeleti Iroda munkájáról újabb **esettanulmányt** közlünk, a festmény címe, amelyről szó van: Szent Bertalan mártíromsága. **(15. oldal)**.

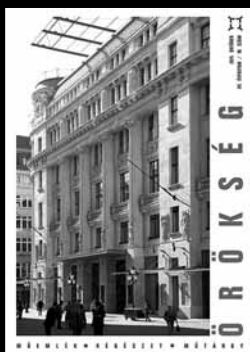
Álmaimban Ausztria visszainteget – meséli Paszternák István, aki ezúttal a **zsindelytetőről** beszél **(18. oldal)**.

Még egyszer a Kulturális Örökség Napjairól, amelynek során idén több mint ezer magyar ház tárta ki kapuit **(20. oldal)**.

Az Örökség Galériában október végén nyílik meg **Marosi Ilona kiállítása**. A művészé, aki bár rendszeresen szükségesnek tartotta egy-egy ciklus eredményeinek bemutatását, építészethez köthető alkotásait eddig még nem láthattuk **(22. oldal)**.

Ezév szeptember másodikával 173 tétellel gazdagodott az **egyedileg védett műemlékek**, s néggyel a műemléki jelentőségű területek listája **(25. oldal)**.

Az „uralkodónő”	4
Egységes Műtárgytár	10
Egy régi fényképalbumról.....	12
Kortárs köszöntő	13
Hol késik a műtárgykiviteli törvény revíziója?	14
Szent Bertalan mártíromsága	15
Ne beszélj, zsindey van a tetőn!.....	18
Még egyszer az Ezer magyar házról	20
Jelek és jelrendszerek.....	22
Kastély, pince, lakóház és a többiek	25

A címlapon: Alpár Ignác Pesti Első Takarékpénztárának megújult palotája a Váci utca felől

A hátsó borítón: Az épület várócsarnokának és pénztártermének összenyitott együttese
Fotók: Hack Róbert

ÖRÖKSÉG

A Kulturális Örökségvédelmi Hivatal folyóirata
www.koh.hu – ISSN 1786-7894

Felelős kiadó: dr. Tamási Judit elnök

Főszerkesztő: Róna Katalin

A szerkesztőség címe:
1014 Budapest, Táncsics Mihály utca 1.
Telefon: 225-4837, fax: 225-4855,
e-mail: sajto@koh.hu

Laptervező: Lelkes Design Bt.,
Telefon: +36-23/312-488
Mobil: +36-30/272-1991
e-mail: lelkes.peter@t-online.hu

Nyomdai kivitelezés:
DEMAX MŰVEK Nyomdaipari Kft.
Telefon: 236-9070

AZ „URALKODÓNÓ”

IDÉN ÉPPEEN SZÁZ ESZTENDEJE ANNAK, HOGY MEGKEZDŐDÖTT A PESTI HAZAI ELSŐ TAKARÉKPÉNZTÁR SZÉKHÁZÁNAK ÉPÍTKEZÉSE A DEÁK FERENC (EGYKOR NAGYHÍD), A VÁCI ÉS A TÜRR ISTVÁN (KISHÍD) UTCA HATÁROLTA, A VÖRÖSMARTY (GIZELLA) ÉS A KRISTÓF TÉRRE IS TEKINTŐ TELKEN. AZ 1908-BAN MEGHIRDETETT ZÁRTKÖRŰ PÁLYÁZATRA TÍZ ÉPÍTÉSZT KÉRTEK FEL. A TEKINTÉLYES SZAKMAI ZSÚRI ALPÁR IGNÁC HENGERESEN LEKEREKÍTETT SARKÚ, HÁROM EMELET MAGAS, ION FEJEZETŰ OSZLOPRENDDDEL HANGSÚLYOZOTT, SZOBROKKAL DÍSZÍTETT, A KÖRNYEZETI HARMÓNIAÁT MINDENEFÖLÖTT SZEM ELŐTT TARTÓ TERVE MELLETT DÖNTÖTT. 1915-ÖT ÍRTAK, MIRE A PALOTA TELJES POMPÁJÁBAN, AHOGY ALPÁR IS MUNKATÁRSAI MEGÁLMODTÁK, FOGADHATTA TULAJDONOSAIT, ÜZLETI PARTNEREIT, LAKÓIT. A VIHAROS ÉVSZÁZADBAN, KÜLÖNÖSEN ANNAK MÁSODIK FELÉBEN SOKSZOR LÁTOTT JOBB ÉS ROSSZ NAPOKAT A HÁZ. MOST, AMIKOR ÚJ ÉLETRE KELNI LÁTSZIK, ERRŐL BESZÉLGETÜNK A MŰEMLEKI FELÜGYELŐVEL, LEPOSA LÁSZLÓVAL.

RÓNA KATALIN

(Az elmúlt években a Belvárosban járva voltak hónapok, amikor a külső szemlélő rémülten nézte, a saroképület ablakok nélkül, megfosztva pompájától, tán még belső tereitől is, egyre romló állapotban meredezik, kitéve esőnek, hónap, fagnak, még a kötelezően megkívánható takarásoknak is híján. Óhatatlan volt a kérdés: lesz ebből még egyszer valami? Vajon mi a tulajdonos érdeke és mit tesz, mit tehet az örökségvédelem?)

„A viták hevében megérett kompromisszum kiteljesedését jelképező épület előtt állunk.”

Most, amikor a megújult, egyes teremben az eredeti szépségében és monumentalitásában pompázó, mástutt a mai építészet megvalósulását, a viták hevében megérett kompromisszum kiteljesedését jelképező

épület előtt állunk, méltán érezhetjük, van miről beszélni, van mire büszkének lenni, s van milyen tapasztalatokat levonni – magyarázza a műemleki felügyelő. – A második világháború után többször cserélt gazdát az épület, egy ideig még az eredeti, pénzügyi funkciója megtartásával, de már egyre több, kisebb-nagyobb, alkalmanként már zavaró, belső átalakítással. Az 1985-ös felújítás során helyreállították a homlokzatokat és a belső dísztereket.

Akkor került a Deák Ferenc utcai oldalon a pillértestre a dísz ivóút is, Wild László és Haraszi László alkotása. Az 1993-ban műemlékké nyilvánított épület 1999-ben került magántulajdonba, s ha úgy tetszik, akkor kezdődött kálváriája. Mert az első tulajdonost 2005-ben második követte, az Orco Property Group, amely hozzálátott tervei megvalósításához. Két év telt el, amikor 2007 júliusában (ez csak egy évvel később lett jogerős a tulajdonos és az egyik bérlő pereskedése miatt) építési engedélyt adtunk ki az épület átalakít-

tására. S ez immár nyilvánvalóan funkcióváltást is jelentett. **(Mielőtt tovább mennénk. A kérdés óhatatlanul adja magát funkcióváltás, határozott tulajdonosi akarat esetében mi az, amit az impozáns palota meg tud őrizni magából, építészetéből, szellemiségéből, hivatásából, s mi az, ami visszavonhatatlanul elvesz, elveszett örökre, s végül, amikor megszületett a kompromisszum, mert nyilvánvalóan arról van szó, mi az, amit nyert a ház? Az örökségvédelmi iroda Szentháromság téri épületében beszélgetve,**

Lepsa László

Lepsa László maga mögé int: ott áll a lépcsőkorilát egy darabja, Jungfer Gyula műlakatos remekműve, ami a lakásokhoz vezető főlépcsőházat díszítette. Ez is a veszteségek listáján van...)

És akkor itt kell megállni – magyarázza a műemléki felügyelő –, mert ez a ház magán viseli az örökségvédelem valamennyi, mai kérdését. Hova tartunk? Mit jelent valójában a műemlékvédelem? Mik az alapelvek? Mi az, amit meg akarunk őrizni, hogyan tudunk vigyázni értékes örökségünkre, milyen eszközeink vannak ehhez a feladathoz? Mi az az egészséges kompromisszum, amit meg lehet és meg kell kötni? Meddig s hogy lehet engedni annak érdekében, hogy élni, fejlődni tudjon az épületet? Amíg ezt, azaz az alapelveket nem fogalmazzuk meg nagyon pontosan, úgy, hogy az mindenre és mindenkire, az összes szereplőre egyformán érvényes és kötelező legyen, addig bármi előfordulhat. Az is, amiről most beszélünk, mert ez az épület egyszerre szól sikerről s persze támaszt kételyeket. Vannak tökéletesen restaurált építészeti,

A galériaszint

belsőépítészeti remekei, s vannak komoly veszteségei. Kétségtelenül elvesztek értékes terek, térrendszerek, ugyanakkor újak, érdekesek és vitathatóak keletkeztek. Végző soron a megőrzött műemléki értékek magas színvonalú restaurálása, rekonstrukciója és a jelenkori nivón megfogalmazott új építésű terek és szerkezeti megoldások ötvözik a múltat és a jelent, megteremtve az értékegyensúlyt.

(Ne feledjük, itt a kiindulás volt a sorsdöntő: a tervek engedélyezésekor tudomásul kellett venni a Műemléki Tervtanács állásfoglalását, amely kimondta, hogy az épület reprezentatív terei képviselik az örökségi értéket, a ház többi része lényegesen kevesebb értékkel rendelkezik, így a belső bontásokkal járó, egyetlen, nagy átrium kialakí-

▲ Az első emeleti lépcsőcsarnok, báltérben a díszlépcső

► Róth Miksa üvegablaka

tású áruházfunkció kedvező és javasolt. S ez a fent említett kérdés lényege, merre tart az örökségvédelem? Nos, lássuk először a veszteséglistát.)

Elbontották a Türr István utcai egykori lakások megközelítését szolgáló fölépcsőházat, a hátsó szárnyban lévő, a második emeletre vezető, páternoszteres, két lépcsőházat.

Aztán az udvari keresztzárnyat az első emeletről felfelé (szerencsére a második emeletre felvezető díszlépcső kivételével, amelyért, jegyezzük meg, komoly csatát kellett vívni). És az egykori postázót, technikai érdekességű, akár ipartörténeti emlékeknek is tekinthető, húzott acél lépcsőível, a pénztárterem fölött lévő vasrácsos szerkezetű nyeregtetőt az átriumudvar első emeleti padlófödeme fölötti szakaszán. S nem utolsósorban az utcai főfalak, a pillérvázak kivételével az első emeletről felfelé az összes helyiséget minden szárnyban. Kétségtelen, így az eredeti térstruktúra, az épület szerkesztési elve, közlekedési rendszere sérült. Cserébe: az új főbejárat a Váci utcára néz, a nagyméretű átriumudvar teszi tágassá a tereket. Új értelmezést kapott a két udvar megmaradt szakasza, jelzésszerűen érvényesülhet, homlokzatain a piros és kék, terpesztett acélháló-díszítéssel.

A kék és piros udvar – ahogy nevezik alkotói – majd orientálja a látogatókat, meghatározza a közlekedési rendet. (Ezek a nyilvánvalóan még sok vitát kiváltó terek.) Új üzletportálok készültek üveg előtető-vevélemmel, az emeleti nyílászárókat újragyártották hőszigetelő üvegezéssel. Az épület funkcióváltását hirdető, nagy konzolkinyúlású előtető került a Váci utcai oldalra a tető fölé.

Ezenkívül létesültek mozgólépcsők, liftek, menekülő tűzvédelmi lépcsők, új gazdasági bejáratok a korszerű előírások és igények szerint.

És akkor még nem szóltunk a házon jelképszerűen végigvonuló aranyszínű, eloxált alumínium csipkehálóról. Ez megjelenik az acélszerkezetes előtető alsó felén éppúgy, mint filigránabb megoldással a ház új tereiben. S a homlokzat eredeti zászlorúdjaire kerülő merev zászlok is az aranyra színterített alumíniumcsipkéből készülnek. Ez úgy mondható a francia építész-tervező filozófiájának a megfogalmazása.

Vizszont megmaradt a bank egykori

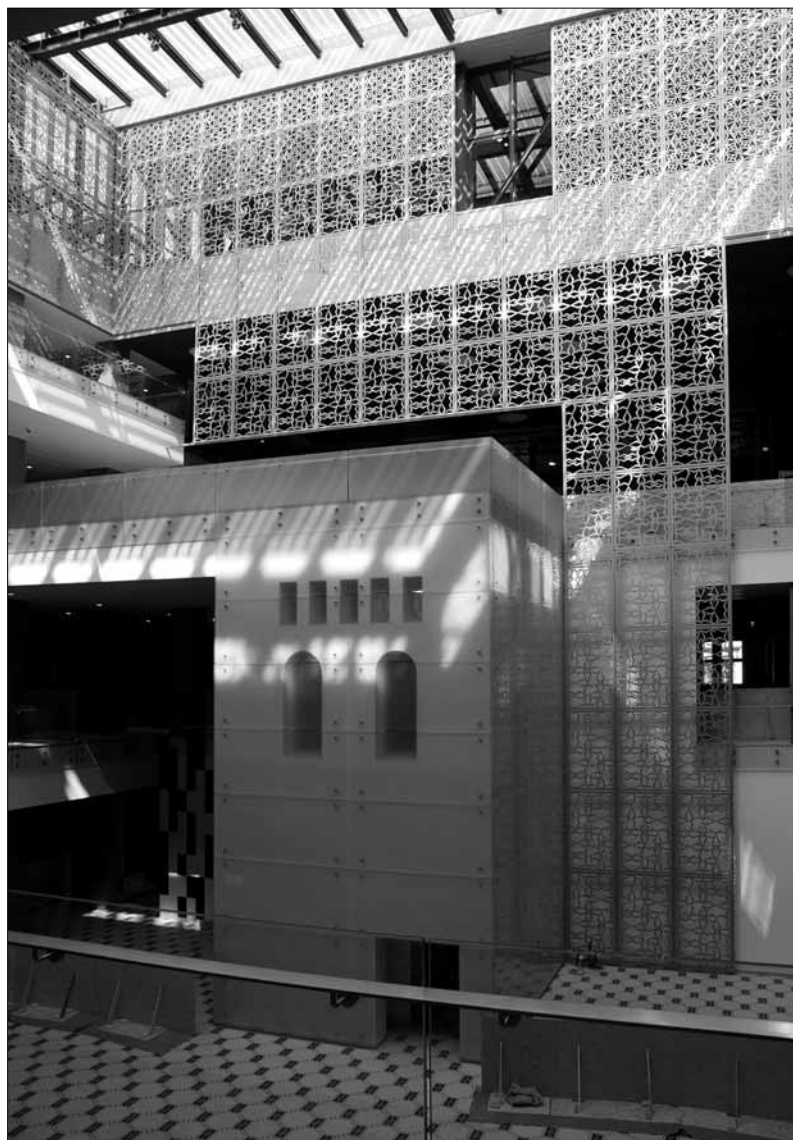
főbejárata, a galériás előcsarnok, az első emeletre felvezető, s az alagsorba levezető díszlépcső, az alagsori trezor díszes előtere a trezor, az elsőről a másodikra felvezető díszlépcső, a galériás pénztár csarnok, a pénztárterem az üveg páramennyezettel.

(A ház tökéletes műemléki ismerője, aki végigkísérte a megújulást, sértára invitálta kollégáit, bemutatva,

▲ *Az üveg páramennyezetes pénztárterem*

valójában hogyan alakult az épület története.)

Az új előcsarnok a Váci utcai szárny mezzanin födémének elbontásával alakult ki – kalauzol Leposa László. – Az üzletház fő megközelítési útvonala a volt kisebbik (piros) udvar-

ban elhelyezett lifteken és mozgólépcsőn az első emeleti szinten kialakított átriumba vezet. A másik közlekedő rendszer az egykori pénztárcsarnokba és pénztárterembe visz. A harmadik a magasföldszinten lévő, eredeti előcsarnokhoz vezető lépcsőn. A korabeli előcsarnokot nemes márvánnyal burkolta Alpár, a restaurátor tökéletesen helyreállította. A falfelületeken „serdülő” puttócsoportos szobordíszek. A galériát fém indadíszes, vörös márványoszlopok támasztják alá. A padozat kis-

mozaik burkolata is restaurátori javításra szorult. Az előcsarnokból átlépve az eredeti főbejárat előterében látható a főbejárat műves, bronz tolókapuja, Jungfer Gyula alkotása. A pénztárcsarnok mennyezeti födémének utólagos megerősítése miatt le kellett bontani az íves képzésű, díszes gipsz álmennyezetet, melynek visszaépítési minősége is a restaurátorok munkáját dicséri. Figyelemre méltóak az alsó szint és a galériakorlát különböző színű, nemeskő anyagai, az ajtókat keretező timpa-

◀ Új átriumudvar, az aranyszínű alumínium csipkedíszszel

▶ Lent: A város fölött

Fotók: Hack Róbert

nonos oszlopok az allegorikus nőalakokkal. A csarnok ólomüveg ablakai és a kismozaikos falképek Róth Miksa alkotásai.

A pénztárterem valaha felső üveg-tető, ma mesterséges megvilágításával rendkívüli eleganciát tükröz. Haas és Somogyi elektrolitos, díszes üvegprizmákkal keretezett, íves üveg-donga pára-álmennyezetén is volt javítanivaló annak ellenére, hogy az idők folyamán már többször átalakították. Az épület díszterei közül ez a terem szenvedte el a legtöbb beavatkozást története során. A padozatát most restaurátor művészek rekonstruálták a pénztárcsarnokban található eredeti padló alapján. A nyugati hosszfalon, a pillérek közül kerültek a korábban, a csatlakozó közlekedőfolyosó oldalán lévő nyílászárók és egy trezorajtó is. A díszítő kőborítás is restaurálásra, kiegészítésre várt. Nem lehet eleget hangsúlyozni a restaurátori munka magas színvonalát.

Az előcsarnokból a díszlépcső vezet az első emeleti lépcsőcsarnokba, a falak márványborításúak. A lépcsőház, az első emeleti lépcsőcsarnok, a kapcsolódó folyosók kapcsolt gerébtokos üvegablakai Róth Miksa alkotásai. Mivel megszűntek mögöttük az udvarok külső terei, az ólomüvegek kényszerűen mesterséges megvilágítást kapnak, a fő nézet felől rejtett megoldással. A zavaró árnyékhatás nélküli megvilágítás elérésére az ablakok külső szárnyain az átlátszó síküvegek helyére két rétegből álló, összesen három oldalon savmaratott üvegezés kerül. S a megőrzött terekből lépünk át az új átriumudvarba. A második emeletre vezető lépcső, az átrium felé néző oldalfalai üvegborításúak, alkalmazkodva a többi szint építé-

szeti kiképzéséhez, képzőművészeti alkotásként fekete-fehér kerámiaborítást kaptak. Az átrium felső részén az aranyra színterített, „leomló”, alumínium csipkedíszítés függőnyt szimbolizál. Az egykori két kis udvar oldalfalának megmaradt szakasza világoskék, illetve piros színű, terpesztett acéllemez borítású. A nem kis, felügyelői ráhatással megmentett díszlépcső vezet a második emeletre, ahol restaurátori segítségnyújtással megerősítve, ugyancsak sikerült megőrizni a pihenő eredeti kerámialap burkolatát, amelynek mintázata a szecesszióba hajlik. A Deák Ferenc utca felőli szárnyban elhelyezett új menekülő lépcsőház harmadik emeleti szintjének oldalfalára került a Váci utcai szárny harmadik emeleti, utcai szobájában lévő, egykori divatszalon falát díszítő „divattörténeti” gipsz dombormű. Sikerült megőrizni és tökéletesen helyreállítani a korabeli lakásokba vezető melléklépcsőházat, melynek oldalfalait Zsolnay-csempék burkolják. És sétánk befejezéseként a piros udvar felvonója visz az ötödik eme-

leti szint látványteraszára. A panorama hihetetlen, távolba ellátni a házak fölött, tetőkre nézünk, s mindarra, ami Budapest Belvárosának megőrzendő képe. Végül összegzésként nézzük a történet pozitív oldalát: a város különlegesen fontos, komoly örökségi értékkel bíró, egykorvont pénzintézete a Belváros szívében a megújulást sugallja, azt a hitet erősíti, hogy ha van kellő elszántság és akarat, kompromisszumokkal bár, de meg lehet őrizni a jövő számára az örökségi értékeket. Idézzük fel, hogyan is indította Leposa László az épülete bemutatását: „Itt a Vörösmarty téren mellettünk álló ING-iroda, lakó és üzletház tervezési időszakában Vadász György kortárs építészünk, neccharisnyás menyasszonynak’ nevezte az acélrácsos üvegcsodát. Ennek szellemében most én is bártorkodom elnevezni az üzletházként újjászületett egykori banképületet: az „uralkodónő”. Teszem ezt azért, mert véleményem szerint ez a monumentális épület tekintélyt sugároz a környezetében.” ■

Ingtantulajdonos, beruházó:
*ORCO Property Group*hoz tartozó *Váci 1 Ingatlanforgalmazó Kft.* műszaki képviselők:
Korsós Agnes és Király Márton
 Művészettörténész: *HILD-YBL Építéstörténeti és Műemléki Kft.*, vezető: *Bor Ferenc*
 A műemléki tudományos dokumentációt és a helyiségkönyvet készítő kutató:
Rozsnyai József
 Tervező:
 építési engedélyes tervek, tendertervek:
CBA – Christian Biecher & Associes és a König és Wagner Építésszek Kft. (Wagner Péter és König Tamás)
 Kiviteli tervek:
 építészeti:
Örökségvédelmi Tervező és Szolgáltató Kft., vezető tervező: *Szécsi Zsolt, M. Jubász Agnes* tartószervezet: *Markovits Tanácsadó Mérnökiroda Kft.*
 épületgépészet: *Ordódy Mérnöki Iroda Kft.* épületvillamosság: *Lisys Fényrendszer Zrt. és Inter Ház Tech Mérnöki Iroda Bt.*
 (A kiviteli tervek a *CBA – Christian Biecher & Associes és a König és Wagner Építésszek Kft. felügyeletével készültek.*)
 Generálkivitelező: *Hérosz Zrt.*
 Műemléki kivitelező: *Reneszánsz Zrt.* restaurálásért felelős vezető: *Szebeni Nándor* munkatársa: *Gyimesi Zsolt*
 kőrestaurálás: *Ludányi Gábor*
 stukkórestaurálás: *Seres András*
 mozaikrestaurálás: *Seres András, Fábian Pál, Samu Erika, Kelemen Renáta*
 üvegrestaurálás: *Csúcs László, Kovács András*
 fémrestaurálás: *Pábi Attila és Sajó Ákos*
 farestaurálás: *Seres András, Győri Mihály, Funk Péter*
 Műemléki felügyelő: *Leposa László*

EGYSÉGES MŰTÁRGYTÁR

A KULTURÁLIS ÖRÖKSÉGVÉDELMI HIVATAL KÉT, EURÓPAI UNIÓS PÁLYAZAT EREDMÉNYEKÉNT A MŰTÁRGYAKAL KAPCSOLATOS FELADATAINAK HATÉKONYABB ELLÁTÁSA ÉRDEKÉBEN TELJES KÖRŰ INFORMATIKAI FEJLESZTÉST HAJTOTT VÉGRE.

BUZINKAY PÉTER

A fejlesztés során a korábbi nyilván tartási rendszerek helyett új *Egységes Műtárgytár (EMT)* került bevezetésre, amelyben minden, a hivatali ügyintézés során a hivatal látókörébe kerülő (védett, kivitt, lopott) műtárgy adata egységesen kerül rögzítésre. Ugyancsak új, elektronikus alapokra lett helyezve a hivatali ügyintézés is, melynek keretében lehetővé tettük az ügyfelek számára is az elektronikus ügyintézését, azaz a kérelmek, bejelentések elektroni-

„Otthonról, a számítógép előtt ülve intézni az ügyeinket.”

kus formában történő – hivatalosnak minősülő – beküldését.

Az új Egységes Műtárgytár (EMT) nyilvánosan is kereshető a honlapunkon keresztül (címe: <http://mutargy.koh.hu>). A keresés egyszerű felhasználói regisztrációt igényel, és az így megadott felhasználónévvel és jelszóval bejelentkezve hajthatók végre az adatbázisban a keresések, akár védett, akár lopott műtárgyak esetén. A keresés megkönnyítése érdekében bevezettük a képkeresés lehetőségét is, azaz a keresett műtárgy fényképét a keresés során fel-

Nagybánya város ezüst pecsétnyomója az 1360-as évekből (2011. július 28-án ellopták a Nagybányai Múzeum kiállításából)

[adat és fénykép: lopott és eltűnt műtárgyak nyilvántartása | KÖH]

A 7,4 cm átmérőjű, nyolcszögletes pecsétnyomó a középkori magyar történelem és művészet egy – több szempontból is – kiemelkedő jelentőségű és pótolhatatlan emléke.

A pecsétnyomó körirata: “+S|igillum|.D|e|.R|ivulo|.D|omaniarum|. MVTVVS.

AMOR.CIVIV|m|. OPTIMV|m|.E|st|. CIVITATIS.F|ir|MAME|n|TU|m|”, azaz:

“A polgárság egymás iránti szeretete a város legnagyobb erőssége”.

töltve, az adatbázisban a hasonló fényképpel rendelkező műtárgyakat kapjuk meg a találati listában. (Ez különösen külföldi mesterek festményeinél nagyon hasznos, hiszen ott – szignó hiányában – sokszor nem ismerjük az alkotót, így korábban a keresés csupán szöveges adatokkal igen körülményes volt.) A keresés során megadott feltételek alapján elkészített találati listát az adatbázis egy PDF dokumentumban adja vissza, melynek a – regisztrá-

ció során – megadott e-mail címre történő megküldését is lehet kérni. (A találati lista elkészítése a rendszer leterheltségétől függően egy-két percet is igénybe vehet.) A találati lista – a keresési feltételeknek megfelelő – valamennyi találatnak csupán a számát adja meg, és emellett a rendszer által kiválasztott első tizenkét műtárgy fényképét és részletes adatait tartalmazza, egy-egy különálló blokkba rendezve. (A korlátozásra azért volt szükség, mert

a képereső alkalmazás számára egy-egy festmény fényképéhez hasonló több tízezres találati listát is készíthet, hiszen a megadott fényképhez képest egyre kisebb mértékű hasonlóságot találhat csaknem minden festmény fényképén. Éppen ezért javasolt a keresési feltételeket minél pontosabban megadni, hogy a tizenkét találat között a keresett műtárgy adatai is megjelenjenek.) Az adatbázisból – a korábban megszokott, fényképes és szöveges – táblázatos formával csaknem megegyezően, két, lopott műtárgy adatsor is állandó megjelenítést kap a honlapon. Az egyik a nyitó oldalról – a korábbi helyén – elérhető legutóbbi műtárgylopások adatait tartalmazza, míg a másik a védett körbe tartozó lopott műtárgyakat mutatja be.

Az elektronikus ügyintézés keretében lehetőség van csaknem minden, műtárgyokhoz kapcsolódó kérelem vagy bejelentés benyújtására, elektronikus formában. Ez azt jelenti, hogy az okmányirodában történt előzetes regisztrációt követően lehetőség van

– az adóbevallásnál már megismert módon – otthonról, a számítógép előtt ülve intézni az ügyeinket. Ehhez az – adóbevallásnál és egyéb kormányzati hivatalok ügyeinél is használatos – Abevjava keretprogramot kell telepítenünk a számítógépünkre. Erre a keretprogramra tölthető le a KÖH honlapjáról a 19 műtárgyas nyomtatvány bármelyike (a nyomtatványok címe: <http://www.koh.hu/tartalom.php?id=20100223151423>). Ezután a nyomtatványt kitöltve (és ha szükséges, hozzá a mellékleteket is csatolva) – a magyarország.hu oldalon – a személyes ügyfélkapun keresztül lehet azt a KÖH részére beküldeni. Fel kell hívni a figyelmet arra is, hogy mivel mind az új adatbázis, mind az elektronikus ügyintézés során egy újonnan kifejlesztett rendszerrel kell dolgozni – az alapos tesztek ellenére is –, előfordulhatnak hibák, hiányosságok. Az adatbázisban történő keresés során külön is felhívjuk a figyelmet arra, hogy az új nyilvántartási rendszer más, részletesebb adatstruktúrával

rendelkezik, ezért a régi adatbázisokból átvett több mint nyolcvanezer műtárgy adatait egyenként kell ellenőriznünk és javítanunk. Ez az adat-ellenőrzési, javítási munka még bizonyosan hosszú hónapokat vesz igénybe, ezért, aki egy-egy műtárgy védettségéről vagy lopott voltáról nagyobb bizonyossággal kíván meggyőződni, javasolt, hogy külön keresse meg a hivatalt. (Az adatszolgáltatás, illetve hatósági bizonyítvány kérése is történhet már az újonnan kialakított elektronikus ügyintézés keretében.)

Ha valaki az új rendszerek használata során hibát tapasztal, fontos, hogy azt a KÖH Műtárgy-felügyeleti Iroda címére (akár elektronikus levélben: mutargy@koh.hu) jelezze. A segítő észrevételeket örömmel vesszük a jövőben is. ■

FORRÁS

¹ Egyablakos vámügyintézés megvalósítás projekt, 2007–2010 (EKOP-2007/1.2.2); A Kulturális Örökségvédelmi Hivatal közszolgáltatásainak elektronizálása, informatikai rendszerének fejlesztése (EKOP-1.A.1-08/B-2009-0009)

MAGYAR MŰEMLÉKVÉDELEM XV.

2011. október elején megjelent a *Magyar Műemlékvédelem XV.* kötete, a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal műemlékvédelmi tudományos közleményei. A hároméves szünet után megjelent kiadványban az alábbi tanulmányok kaptak helyet: *Bardoly István*: Az indítványozó és jégtörő. Arányi Lajos (1812–1887) és a vajdahunyadi vár restaurálásának egy korszaka; *Szakács Béla Zsolt*: Czobor Béla és a magyarországi műemlékvédelem megújulása (1889–1904); *Fejérdy Tamás*: Változások a magyar műemlékvédelem szervezetében 1976–2011; *A műemlékvédelem tudományos feladatai és szervezeti keretei (1990–2010)*; *Tamási Judit*: Hogyan építsünk a múltból jövőt? A kulturális örökség védelme,

mint állami feladat 2011–...; *Bazsó Gábor*: Belső-Erzsébetváros épített öröksége. Bevezető megjegyzések a 2008-ban készült műemléki értékvizsgálathoz. + Az értékvizsgálat általános megállapításai + Válogatás a 6. tömb felvételi lapjaiból; *Gaylhoffer-Kovács Gábor – Bozóki Lajos*: A keszthelyi Szent Miklós-kápolna déli homlokzatának gótikus falképei; *Balázsik Tamás*: Háztörténet és településtörténet. Adatok a Budapest – újlaki Bécsi út 31. számú lakóház történetéhez és építéstörténetéhez; *Bognár Gábor*: Átváltozások és átváltoztatások. Adalékok a budavári Királyi Palota 1944 utáni történetének műemléki kérdéseire.

EGY RÉGI FÉNYKÉPALBUMRÓL

A KÖZPONTI ANTIKVÁRIUM 119. ÁRVERÉSÉNEK (2011. JÚNIUS 3.) ANYAGÁBAN NEMZETI ARCZKÉPALBUM CÍMMEL SZEREPELT EGY FÉNYKÉPALBUM. A FÉM ZÁRÓCSATTAL ELLÁTOTT, KISSÉ MEGKOPOTT ARANYOZÁSÚ BŐRKÖTÉSBN LÉVŐ, KISMÉRETŰ KÖNYVECSKE 1 KÖNYMATOS TABLÁT ÉS 50 FÉNYKÉPET REJT MAGÁBAN.

KŐSZEGHY-PUSKA ILDIKÓ

A kötet keletkezése az 1860-as évek második felére tehető, miként ez az árverési katalógusban olvasható. A vizitkártya méretű képek a kötet egészében egységes formában jelennek meg, a portrék oválisak, aranykeretben vannak, felettük a koronás magyar címer, szalaggal díszítve.

A képek csak részben portréfelvételek, azokban az esetekben, ahol ez nem állt rendelkezésre, képzőművészeti alkotásokat, főként festményeket fényképeztek le a portréfelvételek stílusában.

Az összeállítást Széchenyi István könyvmatos emléklapja indítja, meghatározva a tematikát: a nemzet nagyjai következnek. Az ötven férfiú a

XVIII–XIX. század kiemelkedő személyiségei. Vannak köztük írók, költők, műfordítók (Csokonai, Kazinczy, Berzsenyi, a két Kisfaludy, Katona, Garay János, Kölcsey, Vörösmarty,

„A vizitkártya méretű portrék oválisak, aranykeretben vannak, felettük a koronás magyar címer, szalaggal díszítve.”

Jókai, Petőfi, Arany stb.), zeneszerzők, zenészek (Liszt Ferenc, Rózsa-völgyi Márk), egyházi személyek (Scitovszky János, Pyrker László, Rudnay Sándor, gr. Eszterházy Károly, Danielik János, Lonovics József stb.). Az ábrázoltak között találunk színészeket (Fáncsy Lajos, Megyeri Károly), államférfiakat, politikusokat is (Deák Ferenc, gr. Andrássy György, gr. Károlyi György, Klauzál Gábor, Ghiczei Kálmán), publicistákat (Pálóczy László, gr. Dessewffy Emil), valamint kiváló képzőművészt, Markó Károly és szónokot, Bezerédy István személyében.

Az Országos Széchényi Könyvtár szakértője szerint az ilyen típusú fényképalbumok összeállítása az 1860-as évektől vált divattá. A kép-

viselők és akadémiai tagok albumai után egyre gyakrabban jelentek meg művelődéstörténeti és történeti koncepciót tükröző összeállítások. A szóban forgó album típusában tehát igen korainak számít. Hazai közgyűjteményekben nem található hasonló, a Magyar Nemzeti Múzeum őriz egy korai albumot, de annak más a témája. Sajnálatos módon, a közgyűjtemények szűkös anyagi lehetőségei miatt ez az album is magántulajdonba került. ■

▲ Gróf Széchenyi István

◀ Csokonai Vitéz Mihály

KORTÁRS KÖSZÖNTŐ

NAGY GÁBOR

„A kortárs építészet mintha letett volna az építészettörténetről. 20–25 éve a posztmodern építészetnek tárgya, nyelve, mondanivalója volt az építészet története, önmagát is abban helyezte el. A mai új építészet tematikája, formaproblémái és kialakuló nyelvezete nélkülözi ezt a kultúrtörténeti orientációt, amely történeti előzményeihez kapcsolná. A történetéről leváló mai építészet akaratlanul is leértékeli a kapcsolódó tanulmányokat az oktatásban is.

De lehet, hogy ez csak a látszat.“ Ezek az elgondolkodtató és erősen vitára inspiráló mondatok álltak a 70 éves Winkler Gábor tiszteletére szeptember 23-án rendezett, *Kortárs építészettörténet* című konferencia meghívóján. A kicsit későn érkezett a zsúfolt díszterem, az ünnepélyesség és az emelkedett hangulat különössége fogadta, egy pillanatra megkérdőjelelvén, hogy kell-e itt ennél több, de persze kell, a tisztelő előadások.

Ekler Dezső a nagyító építészeztől beszélt, a római diadalívtől Albertinát Peter Eisemannig és még tovább, megkockáztatván azt a mondatot, hogy a nagyítás erősebb, mint a strukturalizmus és a modern mozgalom. Ez azért erős nagyítás. Nagy Gergely az építészet eredete és három világa ürügyén igen mesziről indult. A nagyszerű sziklák képei és az állati hangok tanulmányozása után azért az építészet is szóba került, igen erős kritikai tónussal. A pesti Szervita téri Zaha Hadid-képződmény és a Bécsi utcai Zeppelin-vízió kapcsán, az előző előadás állításait is megkérdőjelezve, erősen bírálta a környezettől független parametrikus építészetet és

a sztárépítészeket, akik a világ bármely pontján ugyanazt építik. Meggyesi Tamás azzal kezdte, hogy ez egy boldogságos konferencia, mert arról beszélhet, amiről szeretne, a rendezési tervek megkérdőjelezéséről, a folyamatosságban való vizsgálódásról, a promenológiaiáról. És Hamvas Béla Öt géniuszáról meg az utcaszakaszokról, ahol mind az öt géniusz jelen van, csak nem azonos arányban.

„Udvarias, elegáns, megindító mondatok. Amilyen az életmű. És a végén a vastaps, felállva. Vastaps az elegánsan teljes életműnek, vastaps a 70 éves Winkler Gábornak.”

Ráday Mihály, az ünnepelt régi barátja, harcostársa a pesti új városháza történetét, látható és rejtett szépségeit tárta elénk.

Fátra György a tervező építész mellett dolgozó konstruktív szerkezet-építő képzés fontosságát hitelesítette, de egyben a régi „épszerk“ órák fáradságait is felidézte.

Winkler Barnabás a HAP Galéria építészeti kiállításait mutatta be. A 2003. szeptember 14-i megnyitóra hetven kiállítást rendeztek, ami a Magyar Építészeti Múzeumnak is dicsőségére válna. Elsősorban a közelmúlt magyar építész egyéniségeinek s munkáiknak megismertetése és elismertetése volt a cél. Emellett létrehozták a posztumusz Ybl-díjat,

melyet tizenhét építésznek adományoztak, Kós Károlytól Nagypál Juditig. Veöreös András volt a délután első előadója, föltéve azt a kérdést, miért akadály az örökségvédelem. A válasz szokatlanul szomorkás volt. Csak úgy sorjázta a megvalósult rossz példák és az Iroda létszámbeli hiányát mutató grafikonok. De lehet, hogy azért is, mert most készül átadni az Iroda vezetésének marsallbotját.

Istvánfi Gyula a magyar falu építészeti hagyományainak érzékletesen pontos bemutatását azzal zárta, hogy az építészet vitruviusi hármastörvényét a hasznosságot, a stabilitást és a szépséget mára a profítképzés, a mehhökkentés és az öntörvényűség váltotta fel.

Simon Mariann a kritikai realizmus hazai építészettörténetét rajzolta meg egy nagy ívben, amely ma már a hanyatlás jeleit mutatja. Nem hiszem, hogy ez így igaz, de az előadás így lett kerek.

Az utolsó blokkban a nyolcvanöt éves Kubinszky Mihály fiatalos frissességgel beszélt a régi soproni Lövérek-ről, példát adván, hogyan kell tartalmasan, élvezetesen, pontosan előadni. Örsi Károly a tőle megszokott barátságos mély tudással mutatta be a soproni Deák tér felújítását, László Csaba pedig a győri Dunakapu téri ásatás kapcsán tette fel a shakespeare-i kérdést: bontani, vagy nem bontani.

Míndezek után az ünnepelt zárszava. Udvarias, elegáns, megindító mondatok. Amilyen az életmű.

És a végén a vastaps, felállva. Vastaps az elegánsan teljes életműnek, vastaps a 70 éves Winkler Gábornak. ■

HOL KÉSIK A MŰTÁRGYKIVITELI TÖRVÉNY REVÍZIÓJA?

A KÖZIGAZGATÁSI ELJÁRÁSI TÖRVÉNY (2009. ÉVI LVI. TV.) VONATKOZÓ RENDELKEZÉSEINEK KÖVETKEZTÉBEN MEGVÁLTOZOTT A MŰTÁRGYKIVITELI ENGEDÉLYEZÉS FOLYAMATA, A LÉNYEGI ELEMÉK AZONBAN VÁLTOZATLANOK MARADTAK. A KULTURÁLIS ÖRÖKSÉGVÉDELMI SZABÁLYOK ÉRTELMÉBEN AZ ÖTVEN ÉVNÉL RÉGEBBI MŰTÁRGYAK – PIACI ÉRTÉKÜKTŐL FÜGGETLENÜL – KIVITELI ENGEDÉLYKÖTELESEK.

KŐSZEGHY-PUSKA ILDIKÓ

A nemzeti erőforrás miniszter 14/2010. (XI. 25.) NEFMI rendelete alapján tárgyanként/tárgyegyüttesenként 7200 forintot kell a kérelmezőknek fizetniük a műtárgykiviteli engedélyért. Ez a differenciáltságot nélkülöző rendelkezés a könyvtári dokumentumok és a bélyegek, régi pénzek, kisebb iparművészeti tárgyak illegális kivitelét erősíti. A tulajdonos jogosan érzi igazságtalannak a tárgy értékét lényegesen meghaladó szolgáltatási díj megfizetését, de magát a procedúrát is feleslegesnek találja például egy 1940-ben megjelent, antikvár forgalomban rendszeresen előforduló könyvvel kapcsolatban. Feltétlenül szükség lenne egy új, tárgytípusonként differenciált, értékhez kötött kiviteli szabályozásra. A Magyar Antikváriusok Egyesülete 2010-ben eljuttatott egy javaslatot a kulturális államtitkár úrhoz.

Az Egyesület nem ért egyet az ötvenéves korhatárral, mivel vannak olyan tárgytípusok, amelyekben az ötvenévnél fiatalabb dokumentumok is engedélykötelesek lennének, másoknál rendkívül kevés az ötven év. A javaslat szerint a régi könyvekkel, egykori nyomtatott térképekkel, sokszorosított grafikákkal kapcsolatban

„Ki tudja, milyen értékek vándorolnak engedély nélkül külföldre, azon az alapon, hogy a jelenlegi szabályozás úgysis betarthatatlan.”

engedélykötelesek lennének mindazok a kulturális javak, amelyek 1850 előtt készültek, és értékük meghaladja a 2000 eurót. Régi fényképek, filmek, valamint kéziratok (levelezések, térképek, zenei partitúrák stb.) esetében engedélykötelesek lennének mindazon magyar vonatkozású dokumentumok, ame-

lyek a magyar kultúra szerves és elválaszthatatlan részei korra való tekintet nélkül, feltéve, ha értékük meghaladja a 2000 eurót. A javaslat tartalmazza még, hogy a fenti szabályozás hatálya alá ne tartozzanak azok a kulturális javak, amelyek korábban nyilvános árverésen szerepeltek, és nem védettek.

Az Országos Széchényi Könyvtár Régi Nyomatványok Gyűjteményének vezetője 2011 februárjában háromoldalú tanácskozást szervezett a műtárgyak védelmével és kiviteli engedélyezésével kapcsolatban. A tanácskozáson az OSZK gyűjteményvezetői, a Magyar Antikváriusok Egyesületének elnöke és néhány tagja, valamint a Műtárgyfelügyeleti Iroda vezetője és jómagam vettünk részt. Nemzeti könyvtárunk munkatársai ígéretet tettek egy részletes műtárgykiviteli engedélyezési javaslat kidolgozására könyvtári dokumentumok illetően, elvben egyetértettek az 1850-es korhatárral. Az ígért javaslat sajnos még várat magára, addig pedig ki tudja, milyen értékek vándorolnak engedély nélkül külföldre, azon az alapon, hogy a jelenlegi szabályozás úgysis betarthatatlan. ■

SZENT BERTALAN MÁRTÍROMSÁGA

SZENT BERTALAN JÉZUS 12 TANÍTVÁNYAINAK EGYIKE VOLT. AZ EVANGÉLIUMOK APOSTOLNÉVSORÁBAN MÁTÉ EMLÍTI FÜLÖP MELLETT, JÁNOS EVANGÉLIUMÁBAN NATÁNAEL NÉVEN SZEREPEL. NEVE ARÁMIUL „TALMAI FIA” (BAR-TALMAJ), A NATÁNAEL VALÓSZÍNŰLEG A SZEMÉLYNEVE.

HARANGI ANNA

Bertalan hittérítő missziós tevékenysége az Apokrif iratok és az Arany Legenda írott forrásai szerint Kis-Ázsiától Indiáig terjedt. Térítőútja során imádságával gyógyított is.

Egyik örményországi térítő útja során találkozott Polinius királlyal és annak háznépével. A király leányát súlyos lelki betegség gyötörte, és az apostolnak sikerült meggyógyítania.

Ennek hatására a király és környezete keresztény hitre tért. Mikor Polinius király testvére, Asztragesz király ezt megtudta, haragjában elfogatta Bertalant, és ezekkel a sza-

Domenico Gargiulone (Micco Spadaro) (1609–1675 k.) tulajdonítva: Szent Bertalan mártíromsága, 1640–1650 között, olaj, vászon, 178 cm x 260 cm, jelzés nélkül, Proveniencia: Edgar Hanfstaengel udvari tanácsos gyűjteménye, München, Galerie Helbing München, 1909. május 11., 33. tétel (mint Itáliai mester, XVIII. század eleje) Restaurálva 2001-ben, KÖH Műtárgy-nyilvántartási azonosító: 85289 VÉDETT

vakkal támadt rá: „Te vagy az, aki megtevesztette a testvéremet?” Az apostol így felelt: „Én nem megtevesztettem, hanem megtérítettem.” A király ekkor esküvel fogadta, hogy kényszeríteni fogja Bertalant, áldozzon Baldach bálványának. Az apostol megtagadta az áldozatot, és összetörte Baldach képét a templomban. Asztragesz válaszul előbb megveszszőztette a szentet, majd elevenen megnyúzatta, testét keresztre feszítette, végül lefejeztette. Holttestét másik négy vértanú holttestével

együtt koporsóba zárták, és tengerre bocsátották. A koporsó a hagyomány szerint Lipari szigetén ért partot. Bertalan apostol ereklyéit 938-ban III. Ottó német-római császár Rómába vitette, és Tiberis szigetén templomot épített az apostol tiszteletére. Koponyáját a XIII. század óta a frankfurti dómban őrzik. A keresztény hagyomány a gyógyítások égi pártfogójaként tartja számon.¹ Szent Bertalan halálának pontos körülményei valójában nem ismertek. A nyugati hagyományok alapján

▼ *Jusepe de Riberra (1591–1652): Szent Bertalan mártíromsága, olaj, vászon, méretadatok nélkül, Colegiata de Santa Maria Church, Osuna*

▶ *Domenico Gargiuolo (Micco Spadaro) (1609–1675 k.): Dávid beviszi a szövetség ládáját Jeruzsálembe, olaj, vászon, méretadatok nélkül, Puskin Múzeum, Moszkva*

a képzőművészetben leggyakrabban – nem kerülve el a nézőből kiváltott sokkoló hatásokat sem – az elevenen megnyúzást ábrázolják mártírhálalákként.

2010 áprilisában a KÖH Műtárgyfelügyeletére kiviteli kérelem érkezett. A tulajdonos a kérelem mellé csatolta a Szépművészeti Múzeum Műtárgybírálatán készült szakértői véleményt is. A szakértői meghatározás szerint a hatalmas méretű, 178 cm x 260 cm vászonra festett kompozíció *Szent Bertalan mártíromságát* ábrázolta. A szakvélemény a kivitelre kérelmezett mű mesterét, stíluskritikai alapon, összehasonlítva más, szignóval ellátott műveivel, a stílus és kompozíciós hasonlóságok alapján *Domenico Gargiuolo-nak* (más néven *Micco Spadaro, élt 1609–1675 között*) tulajdonította. „A XVII. századi nápolyi festészet jelentős mesterének kitűnő művét kell tisztelnünk a Szent Bertalan mártíromságát ábrázoló, nagyméretű kompozícióban. Jelenlegi ismereteink szerint Magyarországon a festőnek ez az egyetlen főllelhető alkotása.”² A Műtárgy-felügyeleti Iroda felfüggesztette a mű – kérelemre indult – kiviteli eljárását, és hivatalból védési eljárást indított, annak eldöntése érdekében, hogy a festmény a Magyarországon fellelhető kulturális örökség pótolhatatlan és kiemelkedő jelentőségű elemének minősül-e. A vizsgálat során az alapvető bizonyítékokat a rendkívül alapos szakvélemény biztosította. A szakértők forrásokkal és adatokkal igazolták, hogy a mű egykor Edgar Hanfstaengel müncheni udvari tanácsos gyűjteményében volt, és 1909-ben

a gyűjtemény további darabjaival együtt szerepelt a Galerie Helbing árverésén. Az akkori árverési katalógus meghatározása szerint *XVIII. század eleji itáliai festő alkotásaként*. Az aukciós katalógusból kiderül, hogy létezett a festménynek egy azonos méretű párdarabja is, amely a *Betlehemi gyermekgyilkosságot* ábrázolta. Az említett árverés után a két festmény útjai feltehetően különváltak. Az új attribúciót nagyban segítette, hogy a tulajdonos néhány évvel korábban szakszerűen restauráltatta a művet, és a szennyeződött, átfestett felület szakszerű tisztítása után láthatóvá és értékelhetővé vált a kép eredeti festett felülete. Az elvégzett technikai vizsgálatok és művészettörténeti kutatások alapján a mű meghatározása jelentős mértékben pontosíthatóvá vált. A festmény kompozíciója, festés módja és anyagai is mintegy fél évszázaddal korábbi datálást, a XVII. század közepét valószínűsítették. A védési eljárás során, a döntés előkészítésének részeként a Kulturális Javak Bizottsága szintén megtár-

gyalta a mű védetté nyilvánításának ügyét. A bizottság egyik tagja, dr. Tátrai Vilmos művészettörténész, aki a Szépművészeti Múzeum képviselőjében volt jelen, hangsúlyozta, hogy a barokk festészetben belül is különleges festménnyel van dolgunk, mert nem a barokkra jellemző patetikus kavargást ábrázolja, hanem egyrészt életképszerű, másrészt a fényeffektusok hatására romantikus hangulata van. Hallatlanul attraktív, a kicsit boszorkányos, romantikus, hátborzongató hangulatával Salvator Rosa (1615–1673) nápolyi festőhöz áll közel. A nápolyi festészet érzékeny az ilyen jellegű témákra. Az Istentől elrugaskodott ember ábrázolása Brueghelnél kezdődik, amikor az Istentől való mártíromság észrevétlenné válik, a vásári forgatagban vásári jelenet lesz. A téma megkívánná, hogy klasszikusan legyen kiemelve a főalak, ám az ember gyarlóságában észre sem veszi, hogy Szent Bertalan mártíromságában jelen van Isten. Ez a művész kritikája az Istentől elrugaskodott emberről.³

A védési eljárás egyértelműen bizonyította, hogy a *Domenico Gargiuolonak (Micco Spadaro 1609–1675 k.) tulajdonított Szent Bertalan mártíromsága című, 1640–1650 között született festmény* nagy mérete, sajátos ikonográfiája, jó provenienciája és attraktív ábrázolásmódja miatt a XVII. századi egyetemes barokk festészet kiemelkedő jelentőségű és pótolhatatlan alkotásának tekintendő. Ezért a kiviteli eljárás során felbukkant művet az elsőfokú hatóság határozatával védetté nyilvánította, és kivitelét az országból nem engedélyezte. A tulajdonos a döntés ellen nem fellebbezett. ■

1 <http://www.katolikus.hu/szentek> – Szent Bertalan életrajza

2 Szépművészeti Múzeum szakértői véleménye a 401/0662/2010. számú kiviteli eljárás során, szakértők: Lengyel László művészettörténész, osztályvezető, és dr. Kovács Zoltán PhD, művészettörténész, osztályvezető helyettes, Kulturális Örökség Kutató és Dokumentációs Osztály

3 Részlet a Kulturális Javak Bizottságának 2010. május 5-én megtartott ülésének Emlékeztetőjéből. Hangfelvétel és jegyzőkönyv alapján összeállította: dr. Fukker Valéria műtárgyfelügyelő, KÖH Műtárgy-felügyeleti Iroda

Ne beszélj, zsindely van a tetőn!

PASZTERNÁK ISTVÁN

Mindig is érthetetlen volt számomra, hogy a (mai, Kis-) Magyarországon miért idegenkedik minden tulajdonos, építető, tervező a zsindelytől. Teszik ezt akkor, amikor Ausztriában, a Felvidéken meg Erdélyben továbbra is gyakran és szépen alkalmazzák és nem is csak a műemlékvédelemben. (Erre biztosan csak nálunk „nem alkalmas az éghajlat”...)

Nyilván a Kárpát-medence hagyományos zsindelykészítő vidékeinek határon túlra szorulása, a korábbi, évszázados kereskedelmi kapcsolatok megszakadása, meg az építőipar hagyományos kézművesmestereinek elöregedése, kihalása is hozzájárult a zsindely rohamos hazai háttérbe szorulásához. Importcikk lett a zsindely, ezzel odaveszett egy-

kor legfőbb előnye is: az olcsóság. Meg aztán macerás is a zsindely, hiszen folyton nézni kell, nem lyukadt-e ki valahol, és a hibákat azonnal ki kell javítani, különben kíméletlenül beázunk! (Ez megint tipikus posztmodern probléma. A célszerű gazdaemberek, meg a templomi kurátorok évszázadokig megbirkóztak a feladattal, csak nekünk esik

nehezünkre...) Sok műemléki helyreállításnál azért mondanak le a tervezők a zsindeletről, mert jól látják, hogy ez a kastély- vagy templomtulajdonos ugyan nem fog minden zápor után a fedélszékekbe mászni, zsindelet javítani... Mára odáig jutottunk, hogy az akár még 50-60 évvel ezelőtt is sokfelé látható, ősi és gyönyörű tetőfedő anyagunk használata gyakorlatilag szinte megszűnt. Pedig... Pedig számos régi, műem-

*Zsindelellyel fedett reneszánsz ház és középkori templomtorony.
Hallstatt, Salzkammergut.*

lék épület helyreállítása során ez lenne a legjobb, felhasználható anyag. E szempontból szerencsésebb oszt-rák barátainknál a zsindelelyhasználat kontinuitását semmi sem törte meg, még a modern építőanyagkínálat is csak visszább szorítani tudta! Egyes vidékeken, főleg a hegyekben – a fémlemez fedés mellett – máig ez a tipikus tetőfedő anyag. Magam láttam zsindelet 400 (!) éves házon is!

Idehaza nem is csak azért lenne fontos újra felfedeznünk ezt a remek anyagot, mert egyik-másik műemlék ház, templom, kastély eredeti

megjelenésének hiteles helyreállítása-hoz a zsindelet kéne „visszarakni” – bár ez is fontos. Sokkal veszélyesebb gond is előadódhat, ha pl. egy templom eredeti tetőszerkezetét – mint rendesen – eleve csak a zsindelet súlyának elhordozására méretezték, de most (pl. a mindenható pályázati pénzből) mást, nehezebb héjalást tetetne rá a tulajdonos... Épp nem rég is volt ilyen esetünk az örökségvédelmi irodában...

A XX. században az elkorhadt zsindelet előszeretettel cserélték ki műpalára, ami hasonlóan könnyű volt. Ma, amikor ezek a több évtizedes, jellegzetes, sűrű rombuszpalák sorozatban mennek tönkre, sürgősen cserélni kéne a fedést... (Az ilyen módon megszorult, gyanútlan és pénztelen műemlék-tulajdonosokat letámadó, árujukat szintén „zsindeletnek” hazudó kátránypapír-vigécekről most inkább ne is szóljunk!) Ha cserepet akarnánk feltenni, ami sokszorta nehezebb a korábbi fazsindeletnél, gyakran az egész tetőszerkezetet át kellene építeni, sok-sok millióért! Ilyenkor jönne jól, ha Ausztriához, meg az összes többi szomszédunkhoz hasonlóan, nálunk is elérhetőek lennének a zsindelet jó minőségben, olcsón és garanciával felrakni képes mesteremberek. Meg az is jól jönne, ha valaki elvárásolná innen a normális létezés tönkretévő bürokráciát: ma ugyanis – főleg pályázati finanszírozás esetén – csak EU minősítéssel rendelkező, bevizsgált minőségű építőanyag használható fel. (Elképzelem, amint a máramarosi zsindeletfalvak népe zárt sorokban vonul a hivatalba termékével...) A szintén EU-tag Ausztriában, ahogy a képen is látszik, valahogy ezt is sikerült megoldani...

„Ne beszélj, zsindelet van a tetőn!” – hangzik a régi magyar szólás. Remélem, mi azért még sokat beszélünk a zsindeletéről, és megérjük hazai újralfedezését.

Megérdemli! ■

Még egyszer AZ EZER MAGYAR HÁZRÓL

AHOGY IMMÁR HAGYOMÁNYOSAN, SZEPTEMBER HARMADIK HÉTVÉGÉJÉN EBBEN AZ ÉVBEN IS KITÁRTÁK KAPUIKAT AZ ÉPÜLETEK, MŰEMLÉKEK ÉS MAGUKAT SZÍVESEN MEGMUTATÓ, A CIVIL KEZDEMÉNYEZÉSHEZ ÖRÖMMEL CSATLAKOZÓ, EGYEDI VÉDETTSÉGET NEM ÉLVEZŐ HÁZAK. TIZENHARMADIK ALKALOM VOLT AZ IDEI A KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG NAPJAI SORÁBAN.

KERTÉSZ MARGIT

A program az „Ezer magyar ház” címet kapta. Utalva arra, hogy esztendőről esztendőre mind többen csatlakoznak az Örökség Napokhoz, egyre több helység – városok, falvak –, és egyre több épület. Az újonnan érkezettek közül csak néhány az érdekesség kedvéért: Gávavencsellő barangolásra invitált, Ócsa, amelynek temploma adott otthont 2000-ben az Örökség Napok megnyitójának, most tájmúzeumával csalogatott, Pannonhalma Főapátsága gyógynövénykertjét is megmutatta, de újdonság, hogy Kolozsvár, Nagybánya és Székelyudvarhely is ott volt az erdélyi résztvevők sorában. Kolozsvárott és Székelyudvarhelyen sétára hívták a vendégeket. De kalandozást ígért Ostffyasszonyfa is.

Budapest még sohasem volt ilyen aktív. Nem maradt ki egyetlen kerület sem. Kiemelt helyszínként szerepelt a XII. kerület tizennégy látogatható épületével és négy sétaútvonalával. Különlegesség és újdonság volt a megtekinthető középületek sorában a Parlament, a pincétől a kupoláig, és azok a társasházak is, amelyek most először kapcsolódtak be a programba, mint a többi között

a Veres Pálné utca 28., a Papnövelde utcai Arany Oroszlán Patika háza, a Ferenc körút 39.

A Magyarázom a házam programjában a Tolnai lovarda rekonstrukcióját Lovas Ferenc, a Miskolc-Görömbölyi Közösségi Ház új épületét

„Esztendőről esztendőre mind többen csatlakoznak az Örökség Napokhoz, egyre több helység – városok, falvak –, és egyre több épület.”

Eperjesi Szabolcs, a Kulturális Korzót Marcaliban Szalai Attila és Gáspár Péter, a devecseri iszapkárosultak számára épített autonóm szalmaházat Szigeti Gyula, Erdei László és Karé Krisztián mutatta be az érdeklődőknek.

Háromszáz sétavonal várta a résztvevőket, Keszthelyről indult a kerékpáros túra a Diás szigetre, lovaskocsival járták a felpéci ősborókat.

Érdekesség volt a szabadkai szecsesziós sétaútvonal, vagy a balatonfűzfői Klebelsberg-séta, a nyőgéri, a nagytilaji, a tiszaberceli barangolás. A Botlatókövek Pécssett sétát diákok vezették a holokauszt áldozatainak nyomában. 1997-ben Németországból indult a kezdeményezés:

a macskakőre emlékeztető műveket az elhurcolt áldozat lakhelyének bejárata előtt illesztik a járdába. A fővárosban neves történészek temetői sétákat vezettek mindkét napon.

Pesti László kertész pedig a Népliget fái között kalauzolta népes csoportját. Igazi élményt jelentett a négy időpontra meghirdetett Király utca környéki séta. A Kazinczy utcában megmutatták azt a szecsesziós házat, amelyet Teleki Pál felesége építtetett a századelőn. Bemehetett a csoport a Király utca 15. számú házba is, ahol a gettó falának maradványai láthatók. S először csatlakozott a programhoz a „zsidónegyed éjszakája”, a Wesselényi utcai zsidó levéltárban egész éjjel fesztiváli hangulat volt, és előre jelezték már a szervezőknek a jövő évi együttműködést is.

A „lapzártá után érkezett” helyszínnek

közül kiemelkedik az MKB Váci utcai épülete, ahol a bank festmény gyűjteményét nézhették meg a látogatók, szakavatott vezetővel. Sokan voltak kíváncsiak a Budapesti Történeti Múzeum sétájára, amely a víz-hordó lépcsőre vezetett. Szerepelt az Örökség Napjain olyan színhely is, amelyről nyugodtan mondhatjuk, egyedül, hiszen egyetlen egy van belőle az országban. Ilyen az Orsós-magnó múzeum Terényben, a Fodrászmúzeum Pogányban, a Kútmúzeum Orosházán. S olyan különlegességek, mint a hajtány-hajtás a biatorbágyi viaduktnál, a kupolajárás a Parlament épületében, s megköszönthetjük a káposztás lecsót vakaróval Bódvalenkén, a Freskófaluban. Ebben az évben a legkisebb részt vevő település, a százkét lakosú Vindornyalak, amely faluházát, kúriáját, templomát kitérve várta az érkezőket. Ki gondolná, hogy 500-an voltak jelen Kemestaródfán, a Mirröd forrásnál rendezett megemlékezésen? Szép számban vettek részt a programban országszerte a tájházak és

a faluházak, ez arról is árulkodik, talán egyéb alkalmakkor kevesebb a lehetőségük, hogy felhívják magukra a figyelmet, megmutassák, hitelesen igyekeznek őrizni településük értékeit, emlékeit, múltját a jelen s a jövő érdekében.

Ebben az esztendőben is bemutatkoztak hasznosításra váró épületek. Az Amadé–Bajzáth–Pappenheim-kastély Iszkaszentgyörgyön, a hédervári uradalmi magtár és a Hammerli-ház Pécssett szívesen fogadta a vendégeket, köztük tán a reménybeli beruházókat is.

Külön köszönet illeti azt az idegenvezetőt, aki fáradtságot nem kímélve tizenöt percenként vitte fel a csoportokat az Eötvös úti víztoronyba, és annak ellenére, hogy lejárt a látogatási idő, nem küldött el egyetlen érdeklődőt sem.

A szervezők úgy látják, jövőre újabb kategória léphet be a sorba. Múterem, alkotóház – így lehetne nevezni, ugyanis egyre több kortárs művész jelentkezik, aki örömmel fogadja, ha alkotás közben figyelik munkáját. A Kulturális Örökség Napjai országos megnyitóján hirdette ki dr. Réthelyi Miklós miniszter a szellemi örökség magyar jegyzékére felvett három új elemet, a mohai tikverő-

zést, a pünkösdi templomdíszítést Mendén, és az Emmausz Bólyban húsvéthétfői népszokását.

S végezetül, hadd idézzünk Fülöp Zoltánnak, Sopronkövesd polgármesterének leveléből, amelyet az eseményt követő napon küldött:

„Találóa fogalmazta meg plébánosunk a rendezvény második napjának záró szentmiséjén a templomban: a KÖN rövidítés az ez évi siker után Sopronkövesden már nem csak a Kulturális Örökség Napjai-t jelenti, hanem kapott egy új értelmet is, azaz *Kövesdiek Összefogásának Napja*. Valóba csak összefogással vált azzá ez a két nap, ami lett. A KÖN 2011. évi eseményei után pedig még magabiztosabban hirdethetjük falunk szlogenjét: „Kövesd megér egy próbát!” A 2012. évi programokra a tervezgetés már a rendezvény zárásának estéjén megkezdődött, ami utal arra is, hogy szervezőink mennyire szeretnek adni, szeretik látni mások örömét.” ■

Az országos megnyitó színhelye Székesfehérvár volt.

▲ *Az Árpád-fürdő*

◀ *A Hiemer-Font-Caraffa báz*

Fotók: Bélavári Krisztina

JELEK

ÉS JELRENDSZEREK

„A művészi teremtés örökös birok és viaskodás...”
(Kosztolányi)

AZ ÖRÖKSÉG GALÉRIÁBAN OKTÓBER VÉGÉN NYÍLIK MEG MAROSI ILONA KIÁLLÍTÁSA. A MŰVÉSZÉ, AKI BÁR RENDSZERESEN SZÜKSÉGESNEK TARTOTTA EGY-EGY CIKLUS EREDMÉNYEINEK BEMUTATÁSÁT, ÉPÍTÉSZETHEZ KÖTHETŐ ALKOTÁSAIT EDDIG MÉG NEM LÁTHATTUK. MIVEL ÉLETMŰVE KIEGYENSÚLYOZOTT, EGYSÉGES EGÉSZ, AMELYNEK RÉSZE, HOGY MEGJELENJÉK A KÖZÖNSÉG ELŐTT, EZ ALKALOMMAL IS ÉRZÉKELHETŐVÉ TESZI A TELJES ALKOTÓI FOLYAMATOT, LÁTHATÓVÁ AZ EGYES CIKLUSOK LÉNYEGI EREDMÉNYEIT.

TUROK MARGIT

Húsz éve kísérem figyelemmel Marosi Ilona munkásságát. A személyes találkozások, akárcsak művei, meggyőztek arról, hogy élet- és művészi pályája kiváltságos. Márpedig, ha az, nem lehet más, mint „örökös birok és viaskodás”. Gyermekkorát nyitott családi környezetben élte, a gondoskodó, tehetségre figyelő és mindenkor segítő-ápoló légkörben egész életére elegendő erőt kapott a „viaskodáshoz”. Hamar szüksége is volt rá, hiszen nyiladozó értelmét a második világháború utáni időszak ínséges évei, majd az 1950-es évek nyomasztó, félelemmel teli időszaka itatta át élményekkel. Ezek az élmények gyúrták határozott, céltudatos, rendkívül nyitott egyéniséggé. Megtanulta azt is, hogy az életben nincs fontosabb, mint a tudás, a folytonos tanulás, önmaga tökéletesítése, minden egyéb talmi, múlandó érték. Kötelező iskolai stúdiumai mellett képművészeti tanulmányokat folytatott, zenélni, táncolni tanult, érdekelte a fizika, a matematika, az esztétika, a filozófia. Másként szólva, az egész teremtett világot érteni és birtokolni kívánta. A szerető családi környezetben azt is megjegyezte, hogy az ember élete és tudása nem lehet sem öncélú, sem önmagáért való. Másokat kell szolgálnia vele. Olyan értékrenddel lépett ki a világ-

ba, amelynek biztos pillérei az erkölcs, a szeretet és a hit. És olyan készségekkel, mint a térlátás, a formaérzék és a színek iránti fokozott érzékenység. Ezek majdani művészi pályafutásához is biztos alapként szolgáltak.

Első célkitűzése szerint a földi élet törvényeinek (és szükségleteinek) megfelelő mesterséget választott: közgazdaság-tudományt tanult, majd

„Az egész teremtett világot érteni és birtokolni kívánta.”

ezzel kapcsolatos kutatómunkát végzett, tanulmányokat írt, végül 1972-ben doktori címet szerzett. A szerzett ismeretek új látásmóddal ismertették meg, fokozták tudásvágyát, gazdagították meglévő képességeit. A rendszerszemlélet megismerése „élesítette” térlátását, megváltoztatta világról alkotott véleményét, viszonyát a teremtett világhoz. Ösztönös képessége az igazság keresésére fejlett igazságérzetté nemesült. Úgy is mondhatjuk, hogy Marosi Ilona megteremtette saját személyes műveltségét. Szükségszerűen következett ezek után az életmódváltás és

pályamódosítás. A sikerek ellenére 1975-ben a mesterséget a művészi hivatással cserélte fel.

Hamvas Béla mondja, hogy az emberi tevékenységek között a legmagasabb rendű a műalkotása. Ugyanakkor figyelmeztet arra is, hogy minden tett, így ez is „magával rántja” az embert tettének következményeibe. Elég, ha a hagyományá nemesedett, szarvassá változott fiúk történetére gondolunk: a földi mesterség feladása, az elindulás új úton ugyanis szembefordulást jelent mindennel, ami művi, ami mesterséges. Az új út a Lét teljességéhez vezet, amely feloldja magába a fizikai életet. Mert az egyetlen értelmes cél: a tenyészetből eljutni a Természethez, az Egy magasabb szellemi szintjére lépni. Bartók éppen ennek az örök érvényű üzenetnek okán emeli a legmagasabb szintű művészet, a zene szférájába a kilenc fiú történetét. Fülep Lajos szerint a mű tárgyasult etika. Másképpen: erkölcsös tett. A Teremtés törvényének megfelelően a kilenc fiú útvalasztása is erkölcsös tett, és a művész is csak akkor tölti be hivatását, ha ezt az utat választja. Marosi Ilonának sikerült. Szívós következetessége, kitartása, a hagyományok iránti tisztelete és alázata, intelligenciája biztosan meg-

tartotta a helyes úton. Ez sugárzik minden műalkotásából, és talán ez az első, ami megérinti a világával kontaktusba kerülő embert. Marosi Ilona képalkotási módszere, komponálási módja legjobban zenei fogalmakkal írható le. Egy-egy festészeti alkotása általában ötdarabos ciklusokból (tételek) rendeződik össze képi (zenei) folyamattá. A ciklusok ütemessé teszik az életművet, amelyen belül egy-egy ciklus ütemjelző funkciót is betölt: lezár és megnyit. A tudományos megalapozású, tudatos komponálás eredményeként létrehozott (megszerkesztett) harmonikus vonal- és formarend adja meg egy-egy ciklus belső, de az egész alkotói folyamat ritmusát is. A visszatekintések egy-egy ütem végéig jelzik, ahogyan a zenében a szünetek vagy a tánc folyamatában a pózok. Más oldalról közelítve a ciklusok nem sorozatok, mert nem zártak, hanem egyik irányban mindig nyitottak. Inkább nevezhetők szekvenciáknak. A megoldás meglehetősen szabadságot biztosít a művésznőnek, mert bármikor visszatérhet, összegezhet, következtetéseket vonhat le. Másképpen: a logikus (lineáris) gondolkodásnak megfelelően a haladás érzékeltetésének lehetőségét teremti meg. Ugyanakkor a továbblépés mindig magasabb minőségű szintre történik, ezért kell visszatekintő szellemi mozgulatait ön- és művészi fejlődése

meditatív állomásainak tekinteni. A valóságos fejlődés ugyanis csak szellemi szinten bontakozhat ki, mégpedig az asszociatív erő (analógiás gondolkodás) mozgósításával. Egyéni stílusának fejlődése során tehát nem stílusokat vált, hanem szekvenciát, ha úgy tetszik, ütemet. A ciklusok belső fejlődése ugyanakkor egy felfelé irányuló spirális mentén (a teremtő erő útján) teljeseedik ki. Mivel a ciklusok összekapcsolódnak, az alkotói pálya egésze is ezt a felfelé emelkedő irányt követi. Dinamika, ritmika, mozgás és megnyugvás békés harmóniája valósul meg: Élet teremődik, majd feloldódik a Lében, az örök körforgás törvényének megfelelően. Abból, hogy a többdimenziós látás a mű tartalmi oldalának szintjén filozófiai problémaként vetődik fel, következik, hogy Marosi Ilona alkotásainak egyetlen lényeges tartalmi eleme van: az emberi lét mibenlétének kutatása. Mint már utaltam rá fentebb, gondolkodását a két gondolkodástörténeti hagyomány következetes szintézise jellemzi. Ebből mindjárt két dolog következik: alkotásai tér-időben „léteznek”, világmodellek; és amit látunk, annak kiindulópontja és végcélja is az Egész. A szellemi szintű és értékű tartalomnak realizálására egyetlen lehetőség kínálkozik: a jelek, a belőlük felépülő jelrendszerek (szimbólumok) használata. Mert az ember élete

„Vízafogó” (Tenger és folyó világa),
1983–1984, kerámia és égetett máz,
240 x 530 cm, Általános Iskola,
Budapest XIII., Vízafogó sétány 1.,
Lemelet igazgatói előtér

akár tetszik, akár nem, jelbeszéd. Marosi Ilona jel- és szimbólumhasználatát elsősorban az ősi keleti kultúrák, ezzel összefüggésben az ősi magyar hitvilág határozza meg. Innen veszi át a továbbvihető és továbbviendő karakterisztikus jeleket, szimbólumokat, amelyek az identitás erősítése szempontjából egyetemes értékkel rendelkeznek. A közlelbi múltból, a keresztény kultúra jelképei közül „válogat”, amelyek a nagyobb közösséghez kötődésünket erősítik és mélyítik el. De használja a teremtett természet „tárgyait”, sőt geometrikus alakzatokat, vonalakat is jelfunkcióban. Utóbbiak mellett, hogy kiváló lehetőséget kínálnak az absztraháláshoz, redukcióhoz, az életfolyamatok lebomlásának érzékeltetéséhez, megjelenítéséhez, a darabjaira törött és szétesett földi világunk „megmutatására” is alkalmasak. Színhasználata is a célnak megfelelően alakul. Az isteni fehér fénynek a földi közegben színekre bomló skálájából azokat választja, amelyek jelentésértékük okán egy-egy ciklus tartamát a legjobban szolgálják. A földi világ érzékeltetésére sötét színek árnyalatait, az élet jelenségeinek megmutatására fehér,

„Aranykapu”, 1985, tűzálló samott,
300x1250 cm, Általános Iskola, Budapest
III., Szérűskert utca

vörös, zöld árnyalatokat alkalmaz, a köztes szférát a kékek jelenítik meg. Az életmű belső fejlődési folyamata során így jut el a legmagasabb minőséget képviselő, a transzcendens szférát jelölő arany használatához. A tartalom és forma következetesen megvalósuló egysége így teremődik meg műveiben és vezet ahhoz a magasabb szintézishez, amely tér és idő dimenzióját kapcsolja ismét egybe. Ez a szintézis vezet el a murális feladatokhoz is. A nagy felületek térben való harmonikus megjelenítése felel meg leginkább műveltségének, tapasztalatainak összegzésére, tehetségének kibontására. Ugyanakkor vonzza is az összetett kihívás, amelynek teljesítése nem könnyű feladat, mert egyszerre vált műfaji-, forma- és anyag-szekvenciát. Talán a legfontosabb, hogy meg kell találnia az egészséges egyensúlyt az alkalmazott és az autonóm művészet között. Ami azt jelenti, hogy le kell győznie a dekoratív reakciókat: nem erőszakolhatja meg például a teret agyonszínezett és/vagy túlformált felületekkel, nem válhat önmutogatóvá. Nem feledheti azt sem, hogy a műnek mindig a használót kell szolgálnia. Hogy a térben elhelyezett alkotás atmoszfératemtő funkciót is betölt, és hogy minden épületnek van inspiratív kisugárzása is. Önmagát technikai szinten is új feladatok elé állította

átlépésével az új műfajba, kifejezőmódjához új anyagot kellett találnia. Kísérletezésének helyszínéül Hódmezővásárhelyt választotta. Itt talált rá az esztétikai követelményeinek és céljainak is megfelelő kőanyag lapra, majd a samott-téglára. Az anyagot hol kézzel döngölt formában, hol régi kövek hatását keltő módon munkálja meg, máskor fényes felületűvé alakítja. Később a grafitto- és a mozaiktechnikával is kísérletezett, sőt a műgyanta anyagok festészeti felhasználásával is, hogy használatukkal fokozza az olajfesték időtállóságát. Az Alföld flórája és faunája, régészeti, életmódbeli emlékeinek hatása, a föld ottani sajátos struktúrája, a közvetlen találkozás a magyar szerves műveltségi hagyományokkal, motívumkincsének gazdagodását is eredményezte. Ezek az élmények motiválták visszatérését a természethez, amelynek legékeesebb példája Vízafogó című munkája (1984, kerámia és égetett máz, 240x530 cm, Vízafogói Általános Iskola, Budapest), és amely első ebben a műfajban. Murális alkotásainak tervezése és kivitelezése során három lényeges tényezőre figyel: az épület funkciójára, stílusára és helytörténeti szerepére, jelentőségére. Mindegyikhez nagyobb léptékű, 15 darabból álló „tervsorozat” készit (3x5 darabos ciklusok), amelyek önálló műként is megállják a helyüket. Ezek szolgálnak „az épület tervezőjével, kivitelezőjével, a szakmai zsűrivel történő egyeztetések” (M.I.) alapküldetésnek. Alkotásainak kivitelezését

is minden esetben önállóan végzi. Sinóros Szabó Katalin találón nevezte Marosi Iлона murális munkásságát alkalmazott helyett alkalmazkodónak. Murális munkái közül tizenkilenc valósult meg, nagyobb részük – a nyolcvanas évek elején indított iskolaprogram keretében – iskolákba került. A teljesség igényétől vezérelve, utóbbiakhoz külön művészeti oktatási programot (Iskola Galéria program) is készített, hogy a rajztanárok munkáját segítse. Az Aranykapu (1985, 300x1250 cm, tűzálló samott, Óbudai Szérűskert Szakközépiskola) című munkáját pedig kifejezetten oktatási céllal készíttette (Tér és szín moduláció oktatására), a programot tudomásunk szerint ma is használják.

A kilencvenes évektől középületek kisebb méretű belső tereibe kerültek nagyméretű munkái (Megbékélésünk és harcaink 1992–1994, Madárhármás, Madárharc 1993, Kolping eszmeiség 1997, A gyógyítás ősi szimbólumai 1999), amelyek olajtechnikával falemezre készült táblaképek vagy pannók. Saját murális munkáiról összefoglalóan így vall: „A munkák számomra különleges értéket képviseltek. A helytörténeti kutatómunkák új ismereteket, a kivitelezés új technikákat és újabb emberi kapcsolatokat jelentettek.”

Marosi Iлона rendkívül színes, összetett egyéniség, akit az aktuális társadalmi és művészeti problémák is mélyen érintenek és tettekre sarkallnak. Az ART-MA Művészeti Alapítványt 1991-ben hozta létre, hogy az igényes és értékes kortárs műalkotások számára itthoni és külföldi szakmai fórumokat, kiállításokat szervezzen, bemutathassa a legfrissebb eredményeket, segítse a szakmai kapcsolatok kialakulását. Emellett kiadványokat szerkeszt, a művészeti élettel kapcsolatos tanulmányokat ír, minden fontos művészeti eseményen jelen van, és igyekszik tapasztalatait, tudását átadni. ■

KASTÉLY, PINCE, LAKÓHÁZ és a többiek

EZ ÉV SZEPTEMBER MÁSODIKÁVAL, 173 TÉTELLEL GAZDAGODOTT AZ EGYEDILEG VÉDETT MŰEMLEKEK, S NÉGGYEL A MŰEMLEKI JELENTŐSÉGŰ TERÜLETEK LISTÁJA. A NEMZETI ERŐFORRÁS MINISZTER 53/2011. (VIII. 25.) RENDELETE NYOMÁN ESZTENDŐK ÓTA VÁRAKOZÓ ÉPÜLETEK ÉS TERÜLETEK KAPTÁK MEG A VÉDETTSÉGET. NEM VOLT TITOK, AZ ELMŰLT IDŐSZAKBAN A VÉDETTÉ NYILVÁNÍTÁSOK ÜGYE HÁTTÉRBE SZORULT. A MOSTANIT MEGELŐZŐEN 2009 MÁRCIUSA ÓTA NEM SZÜLETETT MŰEMLEKI VÉDETTSÉGET KIMONDÓ MINISZTERI RENDELET. S AZT IS TUDTUK JÓL, ENNEK NEM AZ VOLT AZ OKA, HOGY A KULTURÁLIS ÖRÖKSÉGVÉDELMI HIVATAL MUNKATÁRSAI TÉTLENKEDTEK, HOGY NE KÉSZÜLTEK VOLNA EL KOMOLY, TUDOMÁNYOS DOKUMENTÁCIÓK. A FELTERJESZTÉSEK, A KÉSZ VÉDESI CSOMAG VÁRAKOZOTT, ABBAN A REMÉNYBEN, HOGY VÉGRE MEGSZÜLETIK A DÖNTÉS, AMELYBEN AZ ELŐZŐ KORMÁNYZAT TALÁN KONFLIKTUST SEJTET, TALÁN MÁS VOLT AZ OKA A KÉSLEKEDÉSNEK. MOST VISZONT A KÉRDÉS, LEGALÁBBIS, AMI EZT A CSOMAGOT ILLETI, MEGOLDÓDOTT, REMÉNYEINK SZERINT A MUNKA FOLYTATÓDTHAT TOVÁBB, S A MEGALAPOZOTT VÉLEMÉNYEK NYOMÁN MAJD ÚJABB, ARRA ÉRDEMES OBJEKTUMOK KERÜLHETNEK FEL A VÉDETT MŰEMLEKEK LISTÁJÁRA.

EGYEDI MŰEMLEKKÉ NYILVÁNÍTÁS:

1. Abda, Mária-szobor
2. Badacsonytomaj, Tátika étterem
3. Győr–Veszprém közötti magvasút vonala

4. Balatonfüred, római tégláégető kemence
5. Balatonszőlős, Kossuth Lajos u. 70.
6. Bába, Fő u. 86.
7. Bátaszék, Szabadság u. 24.
8. Beled, Barthodeiszky-Udvary-kastély
9. Berettyóújfalu, Kálvin tér 1.
10. Bojt, Kossuth Lajos u. 40.

11. Böhönye, református templom
12. Budakalász, régi szerb temető
13. Budapest, rakpartok
14. Budapest I. ker., Corvin tér 8.
15. Budapest I. ker., Fő u. 21.
16. Budapest II. ker., Áldás u. 6.
17. Budapest II. ker., Baba u. 14.
18. Budapest II. ker., Bem tér 3.
19. Budapest II. ker., Fő u. 66.
20. Budapest II. ker., Húvösvölgyi út 94/b.
21. Budapest II. ker., Margit krt. 19–21.
22. Budapest IV. ker., Árpád út 197–199.
23. Budapest IV. ker., MÁV Istvánteleki Főműhely
24. Budapest IV. ker., István út 10.
25. Budapest IV. ker., Tavasz u. 21.
26. Budapest V. ker., Irányi u. 15.
27. Budapest V. ker., József Attila u. 12.
28. Budapest V. ker., Szent István tér 3.
29. Budapest V. ker., Váci u. 69.
30. Budapest V. ker., Vadász u. 29.
31. Budapest V. ker., Veres Pálné u. 9.

Beled, Barthodeiszky–Udvary-kastély

32. Budapest V. ker., Veres Pálné u. 36–38.
33. Budapest VI. ker., Andrássy út 26.
34. Budapest VI. ker., Andrássy út 32–44.
35. Budapest VI. ker., Andrássy út 103.
36. Budapest VI. ker., Anker-palota
37. Budapest VI. ker., Munkácsy Mihály u. 19.
38. Budapest VI. ker., Szondi u. 61.
39. Budapest VII. ker., István út 2.
40. Budapest VII. ker., Kazinczy u. 14.
41. Budapest VII. ker., Kertész u. 22.
42. Budapest VIII. ker.,
Józsefvárosi pályaudvar
43. Budapest VIII. ker., József u. 37.
44. Budapest VIII. ker., Nemzeti Lovarda főépülete és istálló-épületek
45. Budapest VIII. ker.,
Köztársaság tér 4.
46. Budapest VIII. ker.,
Köztársaság tér 22.
47. Budapest VIII. ker.,
Köztársaság tér 23.
48. Budapest VIII. ker., Mikszáth tér 3.
49. Budapest VIII. ker., Orczy tér 3–5.
50. Budapest VIII. ker., Tavaszmező u. 6.
51. Budapest VIII. ker., Üllői út 24.
52. Budapest VIII. ker., Üllői út 32.
53. Budapest X. ker., Albertirsai út 2.
54. Budapest X. ker., MÁV Északi Járműjavító
55. Budapest XI. ker., Kelenföldi pályaudvar épületei
56. Budapest XII. ker., Hegyalja út 89.
57. Budapest XII. ker., Hegyalja út 91.
58. Budapest XII. ker., Hegyalja út 139.
59. Budapest XII. ker., János-Kórház
60. Budapest XII. ker., Városmajor u. 48/b.
61. Budapest XIII. ker.,
Margitszigeti tájképi kert
62. Budapest XV. ker., római katolikus templom
63. Csákvár, Gurdi-major
64. Csatár, Kőkereszt és kápolna
65. Csokonyavisonta, református templom és lelkészlak
66. Csongrád, Kossuth Lajos tér 1.
67. Debrecen, Vértessy-kastély
68. Debrecen, Halápi csárda
69. Decs, Dózsa György u. 19.
70. Decs, Fő u. 6.
71. Decs, Fő u. 10.
72. Decs, Fő u. 15.
73. Decs, Fő u. 30.
74. Decs, Kossuth Lajos u. 22.
75. Decs, Öreg u. 7.
76. Decs, Öreg u. 35.
77. Decs, Öreg u. 37.
78. Decs, Öreg u. 60.
79. Decs, Pilissy Elemér u. 3.
80. Derekegyháza, Weiss-féle malom
81. Dévaványa, zsidó temető
82. Dörgics, présház-pince
83. Dunaharaszti, Zöldfa u. 39.
84. Dunaújváros, kikötőépület
85. Dunaújváros, római kori építmény maradványai
86. Écs, római katolikus kápolna
87. Fülesd, Fő u. 58.
88. Gelej, református templom
89. Győr, városi uszoda és Cziráky-emlékmű
90. Győr, Apáca u. 23.
91. Győr, Bécsi kapu tér 4.
92. Gyula, iskolaépületek
93. Gyula, Teodor Papp síremléke
94. Hajdúböszörmény, református templom
95. Hegyhátmaróc, római katolikus kápolna
96. Hódmezővásárhely, evangélikus templom, lelkészlak és iskola
97. Kápolnásnyék, Dabasi Halászkastély
98. Kaposvár, Róma-villa kertrésze
99. Kaposvár, vasútállomás
100. Kerepes, Szabadság út 252.
101. Kisbucsa, Nepomuki Szent János-szobor
102. Kiszombor, sírépítmények
103. Komárom-Szöny, Zichy-magtár
104. Komló, Jánosi-kastély
105. Kóny, római katolikus templom
106. Kőszeg, Rákóczi u. 121.
107. Kőszeg, Várkör u. 67.
108. Kőszeg, Várkör u. 69.
109. Kőszegpaty, római katolikus templom
110. Kunszentmárton, egykori törvényhatósági ház és börtön
111. Kunszentmárton, Mátyás király út 3.

Budapest XII. ker., Hegyalja út 139. – római katolikus templom

112. Kutas, református templom és parókia
 113. Lad, Hoyos Miksa-kastély
 114. Magyartelek, Czindery-kúria
 115. Mezőhegyes, 6-os majori magtár
 116. Miskolc, Görgey Artúr u. 10.
 117. Miskolc, múzeumépület, volt pártház
 118. Miskolc, Régiposta u. 22.
 119. Miszla, Nemeskéri Kiss-kastély
 120. Mosonmagyaróvár, iskolaépület
 121. Nádudvar, fazekasműhely
 122. Nagyigmánd, Rákóczi Ferenc u. 5.
 123. Nagymágocs, egykori Károlyi uradalom tisztartói háza és fasor
 124. Nemeskolta, római katolikus templom
 125. Nemesvita, plébánia, egykori Tőrek-kúria
 126. Nyergesújfalú, Kossuth Lajos u. 196.
 127. Nyíregyháza, zsidó temető
 128. Óföldsé, Návay-kastély
 129. Óföldsé, Návay-kúria
 130. Orosháza, Dózsa György u. 22.
 131. Osló, római katolikus kápolna
 132. Pécel, Fáy-kastély
 133. Pécel, Korányi u. 8.
 134. Pécs, Ágota u. 3.
 135. Pécsudvard, Széchenyi u. 72.
 136. Pölöskefő, kőkereszt
 137. Rábapordány, római katolikus templom
 138. Rudabánya, evangélikus templom
 139. Sárbogárd, Zichy-magtár
 140. Somogyásmon, római katolikus templom és a plébánia épülete
 141. Sonkád, magtár
 142. Sopron, Paprét 26.
 143. Sopron, Rákóczi u. 8.
 144. Sopron, Rákóczi u. 14.
 145. Sopron, Rákóczi u. 53.
 146. Sopron, Újteleki u. 52.
 147. Söjtör, Lochuk-kúria
 148. Szabás, református templom és lelkeszlak
 149. Szabás, Fekete-kúria
 150. Szany, római katolikus templom

Budapest V. ker., Veres Pálné u. 36–38.
 – Gimnázium

151. Szarvas, Gazdasági Tanintézet főépülete, tanárlakások és tangazdasági major
 152. Szeged, kápolna, remetelak és koldusház
 153. Székesfehérvár, vasútállomás épületei
 154. Székesfehérvár, Koronázó tér 3.
 155. Szekszárd, Sió csárda
 156. Szentendre, HÉV kocsiszín
 157. Szentes, református templom
 158. Szerencs, Cukorgyár épületei
 159. Szolnok, víztorony
 160. Szolnok, Sóház utcai református templom
 161. Szolnok, zsinagóga
 162. Tápiószé, Blaskovich-kúria
 163. Tolna, régi selyemgyár épületei
 164. Tótkomlós, szlovák evangélikus iskola és tanítólakás
 165. Tótkomlós, evangélikus parókia
 166. Újszentmargita, római katolikus templom és plébániaépület
 167. Újudvar, kápolna
 168. Vajta, Zichy-Wenckheim-kastély
 169. Vállaj, temető és kálváriakápolna
 170. Vállaj, Szabadság u. 2.
 171. Vékény, Fő u. 55.
 172. Zalaszentlé, római katolikus kápolna
 173. Zsáka, szélmalom

MŰEMLÉKI JELENTŐSÉGŰ TERÜLETTÉ NYILVÁNÍTÁS:

1. Budapest XIX. ker., Wekerle-telep
 2. Decs, településmag
 3. Jánoshalma, településmag
 4. Miskolc, belváros

MŰEMLÉKI VÉDETTSÉG RÉSZLEGESES VAGY TELJES MEGSZÜNTETÉSE:

1. Budapest II. ker., Hűvösvölgyi út 207. (védettség teljes megszüntetése)
 2. Budapest III. ker., Bécsi út 44. (védettség részleges megszüntetése)
 3. Budapest VI. ker., Lehel u. 1. (védettség teljes megszüntetése)
 4. Budapest VIII. ker., Tömő u. 4–6. (védettség részleges megszüntetése)
 5. Csákánydoroszló, Batthyány-kastély (védettség részleges megszüntetése)
 6. Emőd, Szilfa u. 3. (védettség teljes megszüntetése)
 7. Kocs, majorsági épület (védettség teljes megszüntetése)
 8. Komlóska, Ságvári Andre u. 8. (védettség teljes megszüntetése)
 9. Pécs, Felsőmalom u. 11. (védettség részleges megszüntetése)
 10. Szarvaskend, Királyhegy 39. (védettség részleges megszüntetése)
 11. Szigetszentmárton, római katolikus templom (védettség részleges megszüntetése)
 12. Tiszaderzs, Borbély-kúria (védettség részleges megszüntetése)
 13. Veszprém, vízimalom (védettség részleges megszüntetése) ■

